

بررسی توحید افعالی و انواع آن و رابطه آن با حکومت دینی

لطف الله فروزنده دهکردی^۱، محمد ظهیرنیا^۲

^۱ دکتری حرفه ای، مدیریت استراتژیک، دانشکده مدیریت دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

^۲ دانشجوی دکتری بازرگانی، گرایش بازاریابی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

توحید اولین اصل از اصول اعتقادی ماست که شامل توحید در اندیشه و عمل می باشد و هر یک از این دو شعوبی دارد که توحید افعالی یکی از اقسام توحید نظری است و از دیدگاه فلاسفه و متکلمان اسلامی به این معناست که موجودات عالم در ذات و صفات استقلال ندارند و هر سببی، هستی و فاعلیت خود را از خدا می گیرد. شعب توحید افعالی نظیر توحید در خالقیت، ربوبیت، رازقیت، حاکمیت، مالکیت و... است که هر کدام از این شعب با اختیار انسان مرتبط است. توحید همچنین از مباحث مهم کلامی است، به طوری که به علم کلام «علم التوحید» گفته اند. البته توحید دارای مراتبی است که ملاحظه تمام مراتب آن، توحید کامل است و موحد کامل نیز کسی است که به همه مراتب آن، اعتقاد داشته باشد. چنین توحیدی است که می تواند بستر نظام سیاسی قرار گیرد؛ زیرا کسانی که به توحید کامل معتقد شدند این اعتقاد را در تمام جنبه های زندگی، از جمله نظام سیاسی آن، باید بروز دهند؛ به این معنا که نظام اداره کننده جهان را نظام واحد بدانند؛ همچنانکه به مقتضای برهان عقلی، کمال انسان در این است که از کسی اطاعت کند که بر حقیقت انسان و جهان و ارتباط متقابل انسان و جهان آگاه است (منظور از جهان، اعم از عالم طبیعت است) و او کسی نیست جز خدا، پس قهرا ولایت منحصر به او خواهد شد؛ یعنی تنها ولی حقیقی انسان خداست.

واژگان کلیدی: توحید افعالی، توحید خالقیت، توحید ربوبیت، حکومت دینی.